*В. Ф. Доценко,
д. т. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-1788-1599
Т. Д. Косова,
д. е. н., професор, провідний науковий співробітник
Інституту економіки промисловості НАН України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-1859-0542
О. В. Ярошевська,
д. е. н., доцент, професор кафедри економіки
Класичного приватного університету, м. Запоріжжя
ORCID ID: 0000-0003-3569-8763*

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.28

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: КРИТЕРІЙ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

*V. Dotsenko,
Doctor of Technical Sciences, Professor, Head of the Department of Hotel
and Restaurant Business, National University of Food Technology, Kyiv
T. Kosova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Leading Researcher,
Institute of Industrial Economics, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv
O. Yaroshevska,
Doctor of Economic Sciences" Associate Professor, Professor
of the Department of Economics of the Classical Private University, Zaporizhzhia*

EFFICIENCY OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS MANAGEMENT: CRITERION OF FINANCIAL RESULTS

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні основи і практичні аспекти оцінки ефективності менеджменту готельно-ресторанного бізнесу за критерієм фінансових результатів. Об'єктом дослідження є процеси формування фінансового результату до оподаткування суб'єктів господарювання, що здійснюють тимчасове розміщування й організацію харчування, протягом 2010—2018 років. Для написання статті використано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, оцінки структурних і якісних змін. Встановлено, що ключовими ознаками функціонування закладів готельно-ресторанного господарства протягом дев'ятирічного періоду є: перехід до прибуткової діяльності в два останні роки виділеного інтервалу; збільшення частки прибуткових підприємств; зростання концентрації фінансових результатів на готелях і подібних засобах тимчасового розміщування; лідерство закладів із забезпечення стравами та напоями у питомій вазі прибуткових підприємств, закладів із тимчасового розміщування — за внеском у абсолютну суму фінансових результатів. Статистично показано, що динаміка фінансових результатів закладів готельного бізнесу, закладів ресторанного бізнесу, а також їх сума описується схожими трендами — параболою з гілками догори, накопиченням кумулятивних збитків до 2015 року, зворотною тенденцією у наступні роки, переходом до прибуткової діяльності закладами ресторанного господарства у 2016 році, готельного господарства — у 2017 році. Доведено, що за критерієм фінансових результатів ефективність менеджменту закладів готельно-ресторанного господарства протягом 2010—2018 років зростає, а суттєві відхилення 2014—2015 рр. були викликані різким погіршенням стану зовнішнього середовища і носили об'єктивний характер. Перспективним напрямом розвитку сучасних концепцій менеджменту готельно-ресторанного бізнесу, заснованих на управлінні якістю і стандартизації, визначено інтеграцію до них підсистеми фінансового контролінгу. Запропоновано змістовне наповнення останньої ключовими показниками фінансової ефективності, стимулами за їх досягнення у рамках діяльності центрів прибутків і відповідальності.

The subject of the study is the theoretical, methodological foundations and practical aspects of evaluating the effectiveness of hotel and restaurant business management by the criterion of financial results. The object of the study is the processes of formation of the financial result before tax of business entities engaged in temporary accommodation and catering, during 2010—2018 years. General scientific methods of analysis and synthesis, assessment of structural and qualitative changes were used to write the article. It is established that the key features of the functioning of hotel and restaurant facilities during the nine-year period are: the transition to profitable activities in the last two years of the allocated interval; increasing the share of profitable enterprises; increasing the concentration of financial results in hotels and similar temporary accommodation; leadership of food and beverage establishments in the share of profitable enterprises, temporary accommodation establishments — by contribution to the absolute amount of financial results. It is statistically shown that the dynamics of financial results of hotel business, restaurant business, as well as their amount is described by similar trends — parabola with branches up, accumulation of cumulative losses until 2015 year, the reverse trend in subsequent years, the transition to profitable restaurants in 2016 year, the hotel industry — in 2017 year. It is proved that according to the criterion of financial results, the efficiency of hotel and restaurant management increased during 2010—2018 years, and significant deviations in 2014—2015 years were caused by a sharp deterioration of the environment and were objective in nature. A promising direction for the development of modern concepts of hotel and restaurant business management, based on quality management and standardization, is the integration of the financial controlling subsystem. The content of the latter with key indicators of financial efficiency, incentives for their achievement in the framework of the centers of profits and responsibilities is proposed.

Ключові слова: ефективність, менеджмент, готельно-ресторанний бізнес, критерій, фінансові результати.

Key words: efficiency, management, hotel and restaurant business, criterion, financial results.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу в умовах поглиблення відносин між Україною та Європейським Союзом, підписання Угоди про асоціацію, потребує підвищення якості послуг до рівня міжнародних стандартів [1, с. 85]. Організаційно-економічний механізм розвитку готельно-ресторанного бізнесу є системою із власною сукупністю елементів, що піддається зовнішньому впливу та зорієнтований на отримання визначеного результату [2, с. 195]. Фінансовий результат закладу готельно-ресторанного господарства формує обсяг надання послуг гостинності і реалізованих товарів. Він є критерієм ефективності менеджменту на мікро-рівні, вирішення соціально-економічних завдань на рівні галузі, реалізації функцій макро-економічного розвитку національного господарства і складової індустрії туризму зокрема. Організація виробництва кінцевого продукту у матеріальній і нематеріальній формах, управління закладом готельно-ресторанного господарства є складними процесами із точки зору забезпечення ефективності механізму обслуговування, ціноутворення та планування, що безпосередньо впливає на побудову фінансово-контрольної підсистеми менеджменту [3, с. 65].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Питання впровадження у вітчизняну практику сучасних концепцій менеджменту готельно-ресторанного бізнесу знаходяться у центрі уваги багатьох учених. У статті Сопіга В.Б., Алілуйко М.С. акцентовано увагу на таких системах, як TQM (Total Quality Management, тобто загальне управління якістю), що передбачає орієнтацію на споживача, лідерство керівника, процесний та системний підхід до управління й постійне по-

кращення діяльності готельно-ресторанного підприємства; CSR (Corporate Social Responsibility, тобто колективна соціальна відповідальність), що враховує соціальні запити клієнтів, працівників та суспільства; 5S, що включає організованість (Seiri), акуратність і впорядкованість (Seiton), прибирання (Seiso), стандартизацію (Seiketsu) і дисципліну (Shitsuke) [4, с. 117]. Інтеграція зазначених систем орієнтована на підвищення якості обслуговування гостей закладів готельно-ресторанного господарства, гармонізацію інтересів власників, працівників, суспільства загалом. Якість послуг, надійна репутація і привабливий імідж становляться запорукою конкурентоспроможності суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу, ефективності їх менеджменту і рентабельної діяльності. Погоджуємося з Батченко Л.В., Гончар Л.А., що управління репутацією, компетенціями, їх створенням, оцінкою та моніторингом стало окремим напрямком менеджменту [5, с. 79], який дозволяє закладам готельно-ресторанного господарства витримувати несприятливий тиск зовнішнього середовища, загострення конкурентної боротьби, інтенсифікації інформаційних потоків тощо. Зростання попиту на бездоганну ділову репутацію є одним із стимулів зниження рівня тіньової економіки у сфері готельно-ресторанного бізнесу України, про що зазначає Задворних С.С. [6, с. 59]. Бібець А.В. справедливо зазначає, що забезпечення прибуткової діяльності спрямовано, поміж іншим, на вирішення проблем безпеки закладів галузі, оскільки певною мірою здатне поглинати збитки і нейтралізувати загрози [7, с. 11].

Витратний підхід до управління фінансовою стійкістю закладів готельно-ресторанного господарства розробляється Юдіною О.І. Першим напрямом дослідження є: вплив інвестиційно-інноваційних витрат (за напрямами капітальних вкладень) на досліджувані економічні показники і розраховані прогностичні індикатори прогресивного розвитку [8, с. 170]. Другий напрям дослідження — це методи оцінки витрат ресурсів щодо здійснення виробничо-комерційної діяльності підприємства, необхідних для отримання планованих результатів діяльності та забезпечення стійкості підприємства [9, с. 184].

Високо оцінюючи науковий доробок значених авторів, слід засвідчити брак науково-прикладних досліджень, присвячених визначенню внесків окремих видів діяльності закладів готельно-ресторанного бізнесу у фінансову результативність галузі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виявлення драйверів зростання ефективності менеджменту закладів готельно-ресторанного господарства у досягненні ключових показників фінансової результативності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Протягом 2010—2016 рр. діяльність суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність із секції І "Тимчасове розміщування й організація харчування", була збитковою (табл. 1).

Проте відбулися позитивні якісні зміни, оскільки частка підприємств, які отримали прибуток, зросла із 57,3% до 71,7% відповідно за рахунок скорочення частки підприємств, які отримали збиток, — із 42,7% до 28,3%.

Мали місце також значні структурні зрушення між основними підгалузями. Внесок закладів із тимчасового розміщування (код КВЕД 55) в отриманні збитки секції І збільшився із 54,64% у 2010 р. до 110,59% у 2016 р., оскільки підприємства, що здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями (код КВЕД 56) у 2016 р. перейшли до беззбиткової діяльності, внесок отриманого прибутку у від'ємний фінансовий результат склав (-10,59%). Протягом 2017—2018 рр. більше 2/3 додатного фінансового результату по секції І згенерували підприємства із тимчасового розміщування. Внесок суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями, у формування фінансового результату по секції І протягом 2010—2018 рр. скоротився: по прибутку — із 46,87% до 29,87%, по збитку — із 46,16% до 37,61%. Протягом аналізованого періоду зросла частка прибуткових підприємств в обох підгалузях, проте серед закладів із забезпечення стравами та напоями вона була вище порівняно з закладами із тимчасового розміщування: у 2010 р. — 58,5% проти 52,1%, у 2018 р. — 73,1% проти 66,2%.

Збиткова діяльність має несприятливий вплив на розвиток закладів готельно-ресторанного господарства, оскільки знижує можливості надання якісних послуг, може призводити до скорочення штатів, залучення персоналу недостатньої кваліфікації, недоотримання температурних режимів, невиправданої економії на придбанні сировини, матеріалів, продуктів та напівфабрикатів тощо [11, с. 102]. Серед причин збиткової діяльності слід зазначити неефективні системи менеджменту, застарілі методи управління тощо. Їх подолання потребує забезпечення закладами готельно-ресторанного господарства балансу між високим рівнем сервісу і доступністю цінової політики, розробки і впровадження інноваційних, креативних інструментів управління.

Динаміка фінансового результату підприємств із тимчасового розміщування й організації харчування описується параболою із гілками дотори ($R^2 = 0,5813$). Протягом 2010—2015 рр. обсяг збитків збільшився із 0,55 млрд грн до 7,1 млрд грн, особливо стрімко їх нарощування відбувалося протягом 2013—2014 рр., коли їх величина зросла із 1,3 млрд грн до 6,6 млрд грн. Сума

Таблиця 1. Динаміка фінансового результату до оподаткування секції І "Тимчасове розміщування й організація харчування" та його структура, %

Рік	Усього				
	фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис. грн (структура, % – секція І – 100%)	підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис. грн (структура, % – секція І – 100%)	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис. грн (структура, % – секція І – 100%)
2010	-548111,4	57,3	619743,5	42,7	1167854,9
2011	-571639,4	60,3	806046,2	39,7	1377685,6
2012	-862487,0	58,9	858686,6	41,1	1721173,6
2013	-1270500,9	59,5	788316,3	40,5	2058817,2
2014	-6579040,4	59,5	370155,3	40,5	6949195,7
2015	-7094415,7	71,9	771386,3	28,1	7865802,0
2016	-1947576,9	71,7	1677972,2	28,3	3625549,1
2017	1976789,4	69,5	4300418,5	30,5	2323629,1
2018	2886485,8	71,4	4393249,4	28,6	1506763,6
Тимчасове розміщування, код КВЕД 55					
2010	54,64	52,1	53,13	47,9	53,84
2011	58,96	51,3	51,60	48,7	54,65
2012	80,97	51,4	43,17	48,6	62,11
2013	67,52	53,5	46,62	46,5	59,52
2014	81,16	51,0	61,44	49,0	80,11
2015	75,52	59,6	50,45	40,4	73,06
2016	110,59	62,2	53,07	37,8	83,97
2017	66,61	62,4	71,18	37,6	75,07
2018	74,18	66,2	70,13	33,8	62,39
Діяльність із забезпечення стравами та напоями, код КВЕД 56					
2010	45,36	58,5	46,87	41,5	46,16
2011	41,04	62,4	48,40	37,6	45,35
2012	19,03	61,1	56,83	38,9	37,89
2013	32,48	61,5	53,38	38,5	40,48
2014	18,84	62,1	38,56	37,9	19,89
2015	24,48	75,6	49,55	24,4	26,94
2016	-10,59	74,8	46,93	25,2	16,03
2017	33,39	71,8	28,82	28,2	24,93
2018	25,82	73,1	29,87	26,9	37,61

Джерело: побудовано за даними [10].

прибутку 2017 р. і 2018 р. склала відповідно 1,98 млрд грн і 2,89 млрд грн. Тренд фінансового результату підприємств, які отримали прибуток, описується висхідною гілкою параболі з $R^2 = 0,8803$ і свідчить про його стійке зростання, за виключенням загальноекономічної кризи 2014 р. Динаміка збитків описується параболою з гілками донизу ($R^2 = 0,5075$). Їх стійке нарощування спостерігалось протягом 2010—2015 рр. — із 1,17 млрд грн до 7,9 млрд грн і обумовлювало від'ємний фінансовий результат. У 2018 р. сума збитків скоротилася до 1,5 млрд грн.

Основну частку фінансового результату закладів із тимчасового розміщування (табл. 2) формує діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування (код КВЕД 55.10) — у середньому 88,81%.

Протягом 2011—2016 рр. вона зросла із 61,91% до 98,62% за рахунок скорочення питомої ваги закладів із розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання (код КВЕД 55.20) із 38,68% до 1,27%. У 2017—2018 рр. частка готелів і подібних засобів тимчасового розміщування (55.10) перевищувала 100%, оскільки прибуток від їх діяльності поглинав збитки інших підгалузей тимчасового розміщення — на період відпустки та іншого тимчасового проживання (55.20), надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів (55.30), діяльності інших засобів тимчасового розміщування (55.9). Протягом всього періоду 2010—2018 рр. внесок діяльності з кодом 55.3 у фінансовий результат з тимчасового розміщення не перевищував 1%, з кодом 55.9 — 2%, за виключенням 2010 р. (7,48%).

Таблиця 2. Динаміка, склад і структура фінансового результату підприємств з тимчасового розміщування (код КВЕД 55)

Рік	Тимчасове розміщування, код КВЕД 55		Питома вага підгалузей, %			
	тис. грн	структура, %	Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування, 55.10	Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання, 55.20	Надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів, 55.30	Діяльність інших засобів тимчасового розміщування, 55.9
2010	-299484,0	100,00	62,57	29,79	0,17	7,48
2011	-337067,1	100,00	61,91	38,68	0,86	-1,46
2012	-698348,6	100,00	86,13	14,05	0,34	-0,52
2013	-857896,7	100,00	84,39	13,70	0,15	1,76
2014	-5339698,8	100,00	95,86	3,36	0,24	0,54
2015	-5357448,2	100,00	97,87	1,72	0,39	0,02
2016	-2153836,9	100,00	98,62	1,27	-0,06	0,18
2017	1316830,3	100,00	111,11	-10,00	-0,52	-0,59
2018	2141069,3	100,00	100,80	-0,37	-0,04	-0,38
середнє	-1287320,1	100,00	88,81	10,24	0,17	0,78

Джерело: побудовано за даними [10].

Внесок підгалузей у фінансовий результат діяльності із забезпечення стравами та напоями був нерівномірним (табл. 3).

Від'ємні значення показників закладів із постачання готових страв (56.2), за виключенням 2014 р., пояснюються отриманням ними прибутку при збитковості галузі, його максимальне значення (-35,18%) мало місце у 2012 р. Значний внесок у сукупний прибуток діяльність із кодом (56.2) зробила у 2016 р. — 28,52%. У 2010 р. діяльність закладів із обслуговування напоями (56.3) обумовила майже половину збитків галузі (49,94%), у 2011—2012 рр. — майже всі збитки — відповідно 99,22% і 105,0%. Протягом 2013—2015 рр. основним джерелом збитків була діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування (56.10) — її частка зросла із 89,81% до 102,02%. Після переходу підприємств із забезпечення стравами та напоями у 2016 р. до беззбиткової діяль-

ності, усі підгалузі виявилися прибутковими, за виключенням діяльності з кодом (56.3) у 2016 р., але основну частку додатного фінансового результату генерує діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування (56.10) — протягом 2017—2018 рр. вона становила відповідно 89,13% і 79,35%, а в середньому за весь період — 70,77%. Середні значення питомої ваги фінансових результатів постачання готових страв (56.2) у розмірі (-1,47%) і обслуговування напоями (56.3) у розмірі (30,70%) є дещо викривленими, оскільки у першому випадку підгалузь генерувала прибутки на фоні загальної збитковості, у другому випадку, навпаки, великі збитки.

Динаміка фінансових результатів різних видів діяльності із тимчасового розміщування й організації харчування характеризуються як схожими рисами, так і відмінностями (табл. 4).

Схожим є тренд на рівні секції I, тимчасового розміщування (код КВЕД 55), діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщування (код КВЕД 55.10) — парабола із гілками догори, рух збитків по низхідній гілці до 2015 р. (мінімальне значення функції), перехід до беззбиткової діяльності у 2017 р. Із збитків 2015 р. по секції I у розмірі 7,1 млрд грн, на код 55 приходить 5,3 млрд грн (75,52%), у т.ч. на код 55.10 — 5,2 млрд грн (97,87% по коду 55). Аналогічний тренд (парабола — гілки догори) має діяльність із забезпечення стравами та напоями (код КВЕД 56) і діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування (код КВЕД 56.10). Як і в попередніх варіантах схожості, мало місце нарощування збитків протягом 2010—2015 рр., максимальні збитки за кодом 56 склали 1,74 млрд грн, за кодом 56.10 — 1,77 млрд грн, або 102% від коду 56. Проте перехід до беззбиткової діяльності має зміщений лаг — 1 рік, оскільки відбувся у 2016 р.

Відсутність чітко вираженого тренду у динаміці фінансових результатів за умови системних збитків при-тамання таким видам діяльності: розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання (55.20); надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів (55.30), за виключенням 2016 р. (1,4 млн грн прибутку); діяльність інших засобів тимчасового розміщування (55.90), за виключенням 2011 р. і 2012 р. (прибутки складають відповідно 4,9 і 3,6 млн грн).

Прибутковою, за виключенням 2014 р., була діяльність із постачання готових страв (код 56.2) — збитки (-149,6 млн грн) — та її підгалузі — постачання інших готових страв (код 56.29) — збитки (-140,0 млн грн), або

Таблиця 3. Динаміка, склад і структура фінансового результату підприємств, що здійснюють діяльність із забезпечення стравами та напоями (код КВЕД 56)

Рік	Діяльність із забезпечення стравами та напоями, код КВЕД 56		Питома вага підгалузей, %		
	тис. грн	структура, %	Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування, 56.10	Постачання готових страв, 56.2	Обслуговування напоями, 56.3
2010	-248627,4	100,00	60,68	-10,62	49,94
2011	-234572,3	100,00	26,61	-25,82	99,22
2012	-164138,4	100,00	30,18	-35,18	105,00
2013	-412604,2	100,00	89,81	-1,74	11,93
2014	-1239341,6	100,00	85,27	12,07	2,66
2015	-1736967,5	100,00	102,02	-2,95	0,94
2016	206260,0	100,00	73,89	28,52	-2,41
2017	659959,1	100,00	89,13	3,97	6,90
2018	745416,5	100,00	79,35	18,51	2,14
середнє	-269401,8	100,00	70,77	-1,47	30,70

Джерело: побудовано за даними [10].

Таблиця 4. Формалізація показників динаміки фінансових результатів видів діяльності із тимчасового розміщування й організації харчування

Вид економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Формалізація тренду	Короткий опис тренду	Характеристика динаміки
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	$y = 402\,137,92x^2 - 3\,798\,219,49x + 4\,700\,008,25$ $R^2 = 0,58$	Парабола - гілки догори	Мінімальні значення 6,6 і 7,1 млрд грн збитків у 2014-2015 рр. Перехід до беззбиткової діяльності у 2017 р.
Тимчасове розміщування	55	$y = 317\,851,79x^2 - 3\,056\,628,28x + 3\,930\,514,63$ $R^2 = 0,59$	Парабола - гілки догори	Мінімальні значення 5,3 млрд грн збитків у 2014-2015 рр. Перехід до беззбиткової діяльності у 2017 р.
Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування	55.10	$y = 313\,403,35x^2 - 3\,020\,147,78x + 4\,000\,050,68$ $R^2 = 0,58$	Парабола - гілки догори	Мінімальні значення 5,1 і 5,2 млрд грн збитків у 2014-2015 рр. Перехід до беззбиткової діяльності у 2017 р.
Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання	55.20	$y = 3898,5x^2 - 30853x - 66297$ $R^2 = 0,386$	Відсутність чітко вираженого тренду	Мінімальне значення (-179,5) млн грн у 2014 р. Системні збитки
Надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів	55.30	$y = 578,62x^2 - 6214,8x + 7499,7$ $R^2 = 0,2707$	Відсутність чітко вираженого тренду	Мінімальне значення (-20,9) млн грн у 2015 р. Системні збитки, за виключенням 2016 р. (1,4 млн грн)
Діяльність інших засобів тимчасового розміщування	55.90	$y = 300,92x - 10213$ $R^2 = 0,0052$	Відсутність чітко вираженого тренду	Системні збитки, за виключенням 2011 р. і 2012 р. (відповідно 4,9 і 3,6 млн грн)
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	56	$y = 84286x^2 - 741591x + 769494$ $R^2 = 0,5342$	Парабола - гілки догори	Мінімальні значення 1,74 млрд грн збитків у 2015 р. Перехід до беззбиткової діяльності у 2016 р.
Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування	56.10	$y = 78736x^2 - 721964x + 879847$ $R^2 = 0,467$	Парабола - гілки догори	Мінімальні значення 1,77 млрд грн збитків у 2015 р. Перехід до беззбиткової діяльності у 2016 р.
Постачання готових страв	56.2	$y = 6793,8x^2 - 61446x + 122825$ $R^2 = 0,3528$	Парабола - гілки догори	Прибуткова діяльність, за виключенням 2014 р. (-149,6 млн грн)
Постачання готових страв для подій	56.21	$y = -16123\ln(x) + 27862$ $R^2 = 0,4119$	Функція, що убиває	Максимальний обсяг прибутків у 2011 р. (48,7 млн грн), збитки (-9,1) млн грн у 2017 р. з переходом до беззбиткової діяльності у 2018 р. (2,0 млн грн)
Постачання інших готових страв	56.29	$y = 5653,2x^2 - 46105x + 77310$ $R^2 = 0,3789$	Парабола - гілки догори	Прибуткова діяльність, за виключенням 2014 р. (-140,0 млн грн)
Обслуговування напоями	56.30	$y = 29382x - 210378$ $R^2 = 0,749$	Зростаюча лінійна функція	Скорочення збитків із (-232,7) млн грн у 2011 р. до беззбиткової діяльності у 2017 р. (45,6 млн грн прибутку)

Джерело: власні розрахунки.

93,6%. Логарифмічною функцією, що убиває, описується динаміка фінансової результативності постачання готових страв для подій (код 56.21). Максимальний обсяг прибутків мав місце у 2011 р. (48,7 млн грн), збитки 2017 р. склали (-9,1) млн грн з переходом до беззбиткової діяльності у 2018 р. (2,0 млн грн).

Зростаючою лінійною функцією (з високим значенням $R^2 = 0,749$) описується динаміка фінансових результатів від обслуговування напоями (код 56.30) — відбулося скорочення збитків із (-232,7) млн грн у 2011 р. до беззбиткової діяльності у 2017 р. (45,6 млн грн прибутку).

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

1. Протягом досліджуваного дев'ятирічного періоду 2010—2018 рр. діяльність суб'єктів господарювання, що здійснюють тимчасове розміщування й організацію харчування, була прибутковою лише протягом двох останніх років. Аналізований часовий інтервал характеризується структурними зрушеннями між основними підгалузями у рамках секції I класифікації видів економічної діяльності: якщо на початок аналізованого пе-

ріоду на тимчасове розміщення приходилося незначно більше половини фінансового результату, то на кінець — три чверті.

2. Загальною позитивною тенденцією протягом аналізованого періоду є зростання частки суб'єктів господарювання, що отримали прибуток. За питомою вагою прибуткових підприємств лідирують заклади із забезпечення стравами та напоями, а за внеском у абсолютну суму фінансових результатів — заклади із тимчасового розміщення.

3. Спільною ознакою розвитку підгалузей у рамках секції І є збільшення концентрації на провідних видах діяльності: частка готелів і подібних засобів у фінансових результатах тимчасового розміщення зросла із 60% до майже 100%, а діяльності ресторанів, надання послуг мобільного харчування у фінансових результатах діяльності із забезпечення стравами та напоями — із 60% до 80%. Динаміка фінансових результатів зазначених видів діяльності обумовлює загальний результат по секції І, описується схожими трендами — параболою з гілками догори, накопиченням кумулятивних збитків до 2015 року, зворотню тенденцією у наступні роки, переходом до прибуткової діяльності закладами ресторанного господарства у 2016 році, готельного господарства — у 2017 році.

4. Протягом досліджуваного періоду найкращі фінансові результати демонстрували підприємства, що здійснюють діяльність із постачання готових страв, передусім за рахунок постачання інших готових страв, які виявилися збитковими лише у 2014 році. Заклади з обслуговування напоями демонстрували стійку тенденцію до скорочення збитків і у 2017 році перейшли до прибуткової діяльності.

5. За критерієм фінансових результатів ефективність менеджменту закладів готельно-ресторанного господарства протягом 2010—2018 років зросла, суттєві відхилення 2014—2015 рр. були викликані різким погіршенням стану зовнішнього середовища і носили об'єктивний характер. Перспективним напрямком розвитку сучасних концепцій менеджменту готельно-ресторанного бізнесу, заснованих на управлінні якістю і стандартизації, є інтеграція до них підсистеми фінансового контролю. Остання передбачає розробку ключових показників фінансової ефективності, стимулів за їх досягнення у рамках діяльності центрів прибутків і відповідальності.

Перспективами подальших досліджень є розробка маркетингових механізмів зміцнення конкурентоспроможності закладів готельно-ресторанного господарства.

Література:

1. Нездойминов С.Г. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес регіону в умовах трансформації економіки. Економіка харчової промисловості. 2011. № 2. С. 81—87.
2. Гук Х.З. Обґрунтування концептуальних характеристик організаційно-економічного механізму державного регулювання в готельно-ресторанному бізнесі. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 4 (1). С. 193—197.
3. Домбик О.М. Економічна суть діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Торгівля, комерція, підприємництво. 2013. Вип. 15. С. 64—66.
4. Сопіга В.Б., Алілуйко М.С. Інтеграція систем менеджменту у готельно-ресторанних підприємствах. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 4 (2). С. 114—119.
5. Батченко Л.В., Гончар Л.А. Репутаційний капітал як основа економічного зростання підприємств сфери готельно-ресторанного бізнесу. Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. 2018. Вип. 2. С. 64—80.
6. Задворних С.С. Доповнення методики розрахунку рівня тіньової економіки для сфери готельно-ресто-

ранного бізнесу України. Економіка. Фінанси. Право. 2015. № 4 (1). С. 58—60.

7. Бієвець А.В. Концептуальні підходи до удосконалення механізму нейтралізації загроз економічній безпеці суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу. Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки. 2017. № 2 (2). С. 8—12.

8. Юдіна О.І. Індикативна оцінка прогресивного економічного розвитку факторів виробництва підприємств готельно-ресторанного господарства під впливом капітальних витрат. Економічний простір. 2019. № 148. С. 157—171.

9. Юдіна О.І. Методи витратного підходу в оцінюванні економічної стійкості підприємства готельно-ресторанної сфери. Економічний простір. 2019. № 147. С. 174—185.

10. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності (2010–2018). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new_u/fr_op_ek_2010_2018_u.xlsx (дата звернення 15.05.2020).

11. Давидова О.Ю. Соціально-економічні передумови ефективного розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства. Економічний форум. 2018. № 3. С. 98—104.

References:

1. Nezdoimynov, S. H. (2011), "Hotel-restaurant and tourist business of the region in the conditions of economic transformation", *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 2, pp. 81—87.
2. Huk, Kh. Z. (2015), "Substantiation of conceptual characteristics of organizational and economic mechanism of state regulation in hotel and restaurant business", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 4 (1), pp. 193—197.
3. Dombyk, O. M. (2013), "The economic essence of the hotel and restaurant business", *Torhivlia, komertsii, pidpryemnytstvo*, vol. 15, pp. 64—66.
4. Sopiha, V. B. Aliluiko, M. S. (2019), "Integration of management systems in hotel and restaurant enterprises", *Problemy systemnoho pidkhotu v ekonomitsi*, vol. 4 (2), pp. 114—119.
5. Batchenko, L. V. Honchar, L. A. (2018), "Reputational capital as a basis for economic growth of enterprises in the hotel and restaurant business", *Restorannyi i hotelnyi konsalting. Innovatsii*, vol. 2, pp. 64—80.
6. Zadvornyykh, S. S. (2015), "Addition of the method of calculating the level of the shadow economy for the hotel and restaurant business of Ukraine", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 4 (1), pp. 58—60.
7. Biievets, A. V. (2017), "Conceptual approaches to improving the mechanism of neutralization of threats to economic security of hotel and restaurant business entities", *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 2 (2), pp. 8—12.
8. Iudina, O. I. (2019), "Indicative assessment of progressive economic development of factors of production of hotel and restaurant enterprises under the influence of capital expenditures", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 148, pp. 157—171.
9. Iudina, O. I. (2019), "Methods of cost approach in assessing the economic sustainability of the hotel and restaurant industry", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 147, pp. 174—185.
10. Financial results before taxation of enterprises by type of economic activity (2010—2018). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new_u/fr_op_ek_2010_2018_u.xlsx (accessed 15 May 2020).
11. Davydova, O. Yu. (2018), "Socio-economic preconditions for successful development of hotel and restaurant enterprises", *Ekonomichnyi forum*, 2 vol. 3, pp. 98—104.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2020 р.